

Problemformuleringer - en kort vejledning

Af John Andreasen og Thomas Rosendal, 2011 (2. udg.)

Indhold

1. *Intro* - side 1
2. *Hvad* er en problemformulering, og hvad skal den bruges til? - side 2
3. *Eksempel* - side 4
4. *Hvordan* arbejdes der med en problemformulering? - side 5
5. *Typer* af problemer - side 6
6. *Kriterier* for forskellige problemtyper - side 7
7. *Øvelse* - side 9
8. *Referencer* - side 10
9. *Appendiks: Research Question* - side 10-11

1. Intro

Dette er en vejledning og ikke en manual. Den giver nogle råd, eksempler og en øvelse til at arbejde med problemformuleringer i opgaveskrivningen. Men hvordan forskningsproblemer formuleres er ikke bare et studieteknisk, men et videnskabsteoretisk problem. De anførte råd og kriterier er ment som et afsæt for den enkelte studerendes løbende refleksioner over sin egen metode og sit teoretiske ståsted. De er ment som en hjælp, ikke som en facitliste. Tænk selv og tal med din vejleder!

2. *Hvad er en problemformulering, og hvad skal den bruges til?*

Problemformuleringen (på engelsk: research question) virker som et "mysterium" for mange. Bl.a. fordi 1) det ER svært at lave en god problemformulering, fordi 2) vi ikke er trænede i at lave den, og fordi vi ofte 3) ikke undrer os eller ikke rigtig er klar over, hvad vi undrer os over og hvorfor. Men det kan læres.

En problemformulering er IKKE bare en overskrift, et emne, et spørgsmål, hvor den studerende stort set kender svaret på forhånd.

En god problemformulering

- er *fagligt relevant* - eventuelt relevant på tværs af flere fag
- er *interessant* for dig/jer!
- har et *klart fokus* og kan danne baggrund for en disposition
- lægger op til *argumentation, fortolkning og vurdering*
- er til at *konkludere* på
- er *kort men fyldestgørende*; højst nogle få linjer til en halv side

En studieopgave kan godt være omfattende, men den skal IKKE være altomfattende og forsøge at få alle aspekter af et problemkompleks med. Og den skal IKKE omfatte alt for store tidsrum eller geografiske områder. Vælg ud og gå i dybden.

En problemformulering skal vise hvilke *afgrænsninger*, analysen vil forholde sig til. Den skal have en overordnet påstand (tese), som søges bevist *eller* et hovedspørgsmål, som søges besvaret. Og evt. antydes et formål med at lave denne undersøgelse (*hvorfor*).

Den skal afgrænse *hvem* eller *hvad*, der er den centrale genstand for analysen (analyseobjektet). Og den skal afgrænse dette ift. rum (geografisk placering og udstrækning, *hvor*) og tid (hvilket tidspunkt eller tidsrum, *hvornår*) samt skitsere *hvordan* man vil gå til værks (metode, teori). Hvis det er nødvendigt for analysen, skitseres også centrale, sociale faktorer, der må tages i betragtning (fx køn, alder, uddannelsesniveau, social status). Alle valg begrundes (*hvorfor*).

Stil et hovedspørgsmål, som er centralt for dit emnevalg. Er der noget at diskutere og tage stilling til?

Stil evt. underspørgsmål. Tegn evt. et mind-map, som viser sammenhænge mellem forskellige aspekter, inden du vælger. Undgå spørgsmål, man kan nøjes med at besvare med ja eller nej.

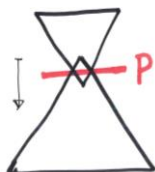
For at få ideer til en problemformulering kan det måske være godt at tage udgangspunkt i en uoverensstemmelse, en modsætning, en fordom eller et paradoks, som så kan udforskes nærmere.

Man skal ikke bruge alle kræfter på at lave en endelig problemformulering, før man har et bedre overblik over følgende, så man kan vurdere, om projektet kan gennemføres forsvarligt:

- *anledningen*, hvorfor dette problem her og nu?
- *genstanden/genstandsfeltet*, hvilke (typer) objekter undersøges?
- *konteksten*, i hvilken sammenhæng gør dette sig gældende/i hvilken sammenhæng er dette relevant?
- *perspektivet*, hvilken tilgang til objektet er styrende for opgaven?
- *materiale*, hvilke data, kilder, teorier mm. skal/kan opgaven bygges på?
- *tid* (og evt. økonomiske og tekniske ressourcer), der er til rådighed?
- *målgruppe(r)*, hvem eller hvad kan have gavn af denne undersøgelse?

Disse overvejelser skal udfoldes nærmere i opgavens indledning, men de skal altså også bruges til at lave en god problemformulering for det samlede projekt.

Arbejdet med en problemformulering kan sammenlignes med en kaffemaskine:

I første omgang kommes alle ingredienser ned i en tragt: idéer til *hvad* man kunne tænke sig at analysere, *hvordan* man kunne tænke sig at gøre det, *hvorfor* man vil gøre det og forventninger om, *hvad* man kan få ud af det og evt. *hvem*, der også kunne få gavn af ens arbejde. Så forsøger man at ordne de mange elementer vha. et filter: vurderingskriterier, kriterier for til- og fravalg, så projektet koncentrerer så meget som muligt i en problemformulering (P). Den bliver så afgørende for, hvad det endelige, systematiserede produkt kommer til at bestå af og den bestemmer, hvad der sies fra som irrelevant. Man starter m.a.o. i en større, uordnet helhed, der ordnes og fokuseres. Siden breder den nye helhed ud med alle de nødvendige nuancer, så slutresultatet er bedre end begyndelsen.

3. Eksempel på en problemformulering:

Sådan kunne en problemformulering se ud, når den er integreret i indledningen.

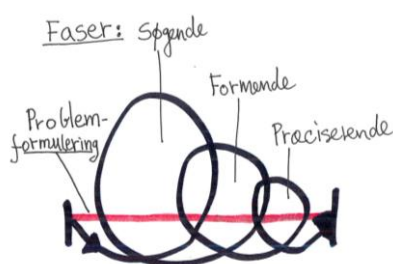
Udgangspunktet for opgaven er et feltstudium på skuespillerskolen *GITIS Scandinavia* i Århus, foråret 2006 [*objekt, anledning*]. Fokus for iagttagelserne er, hvordan Stanislavskij-traditionen sætter sig igennem som ramme for skuespillernes uddannelse [*hovedspørgsmål*]. Opgaven analyserer skolens kunstneriske og uddannelsesmæssige værdier og programmer og placerer sig på den måde i krydsfeltet mellem det dramaturgiske og pædagogiske; i relationen mellem poetik og uddannelse. [*genstandsfelt, kontekst*]. Det teoretiske afsæt er Niklas Luhmanns systemteori [*perspektiv*]. Til grund for analysen ligger en sammenligning mellem studieordningerne ved GITIS og Skuespillerskolen ved Aarhus Teater, feltobservationer af tyve undervisningslektioner på GITIS i perioden 1. – 15. oktober 2006, observa-

tioner af prøver på skolens forestilling *Et Drømmespil* (2006) og en forestillingsanalyse af skolens opsætning af *Woyzeck* (2006) [materiale].

Problemet er kort sagt: hvordan sætter traditionsforståelsen sig igennem i uddannelsen og kunsten på skuespillerskolen GITIS? Hvilket menneske-, kunst- og modernitetssyn ligger bag? Hvordan afbalanceres forholdet mellem de kognitive og normative kommunikationsstrategier, der viderefører traditionen i skuespillerens uddannelse? Hvordan kan en skuespillerskole afstemme disse forhold på en frugtbar måde inden for horisonten af det hyperkomplekse samfund? [*Uddybning af underspørgsmål, opsummering*].

4. **Hvordan arbejdes der med en problemformulering?**

Problemformuleringen er et sorterings- og styringsredskab under hele research-projektet. Den får konsekvens for planlægningen og gennemførelsen af projektet. Den skal kunne ses i analyser, konklusioner og valg af kilder. Den kan have delvis forskellige funktioner i projektets hovedfaser: 1) Den søgende, 2) den formende og 3) den præciserende fase. I begyndelsen er man måske også søgende mht. at få klarlagt sine intentioner med projektet. Men efterhånden må den lægges så fast, at den kan bruges som et hjælperedskab til at skelne mellem relevant og ikke-relevant i den formende og den præciserende fase.

En problemformulering skal ofte udvikles og ændres undervejs, men vær opmærksom på, hvilke konsekvenser ændringerne kan have for analyseperspektivet og resultaternes anvendelighed.

5. *Typer af problemer*

Overordnet kan vi skelne mellem to måder at fremsætte opgavens problem: som *tese* eller som *spørgsmål*. Tesen skal bekræftes, spørgsmålet besvares.

1. Tese

"Jeg vil argumentere for, at det komiske i Hans Rønnes *August* primært ligger i forestillingens måde at distancere tilskueren fra sine hverdagslige erfaringer."

"Opgaven vil demonstrere, at tillidsrelationerne i en teaterproduktionsproces er afgørende for dens kapacitet til at omstille sig undervejs, og dermed for det endelige produkt."

2. Spørgsmål

"Hvordan forbereder Musikdramatisk Interpretation børn til mødet med operakunsten?"

"Opgaven er en undersøgelse af, hvordan tv-serien Klovn placerer sig i forhold til genrerne sit-com, mockumentary og reality-tv."

Derudover kan der tænkes en lang række underordnede typer, som bl.a. afhænger af forskellige fagtraditioner. Vi har udvalgt tre:

3. Undersøgelse af formodet sammenhæng mellem to områder

"Vi vil undersøge de teatrale virkemidler i Lars von Triers film *Dogville* og *Idioterne* i lyset af poetikkerne hos hhv. Bertolt Brecht og Antonin Artaud."

"Opgaven viser sammenhængen mellem forestillingernes genrer og besøgstal på Aarhus Teaters repertoire i de fem sæsoner fra 2004 til 2009."

4. Komparativ analyse

"Hvilke ligheder og forskelle er der i synet på børn i de to dramapædagogiske hovedretninger, *den klassiske* og *den reformpædagogiske*?"

"Analysen sammenligner den retrospektive teknik i hhv. Ibsens *Et Dukkehjem* og Sartres *Lukkede Døre* med henblik på at belyse forskellen mellem de to dramaers fremstilling af skyldstematikken."

5. Metodeteoretisk problem

"Opgaven afprøver, diskuterer og vurderer to forskellige kvalitative tilgange til at lave publikumsundersøgelser på teatret Svalegangen."

"Opgaven vil demonstrere, hvordan Erving Goffmanns samhandlingsteori kan anvendes til at beskrive deltagerpositionerne i en performanceinstallation mere præcist, end det kan lade sig gøre med Erika Fischer-Lichtes performative æstetik."

Derudover kan der tænkes mange andre. Fx fagpolitisk indlæg, handlingsanvisende analyse, syntetiserende analyse, vurderende analyse, kortlægning, klassificering, applicerende undersøgelse, m.fl.

Problemformuleringen består ofte af flere sammenhængende spørgsmål og teser, sammen med præcisering af *anledning, genstand, kontekst, perspektiv, materiale* osv.

6. Kriterier for forskellige problemtyper

Tese

- En *tese* skal kunne modsiges.
- En *tese* skal kunne underbygges (om ikke bevises) på baggrund af det tilgængelige og anvendte materiale og teori.
- En *tese* skal kunne adskilles fra sine præmisser. Det skal være klart, hvad der er forudsat i forvejen, og hvad der skal bevises eller sandsynliggøres.

Spørgsmål

- Et *spørgsmål* afgrænser noget bestemt, som du ikke ved, på baggrund noget du ved i forvejen.

- *Spørgsmålet* skal være så afgrænset, at det kan besvares på baggrund af det tilgængelige og anvendte materiale og teori.
- *Spørgsmål* består ofte af flere delspørgsmål, som kræver præcisering.
- *Retoriske spørgsmål* bør som regel undgås i en problemformulering. De er ofte præmisser i forklædning. De er et forsøg på at etablere en kontrakt med læseren, hvor noget tages som en selvfølge uden nogen ordentlig redegørelse. En variant af dette er spørgsmål, der markerer noget, som du allerede ved, men foregiver, at det er noget, du ikke ved. Begge dele skaber uklarhed om, hvorvidt opgaven er en undersøgelse eller en redegørelse.

Undersøgelse af formodet sammenhæng mellem to områder

- (Kan formuleres som *tese* eller *spørgsmål*, se kriterierne ovenfor.)
- Sammenligningsgrundlaget skal præciseres. Hvad er fællesnævneren for de sammenlignede områder – og er der faktisk tale om to forskellige områder.
- Områderne skal være klart adskilte. Fx duer formodningen "Kvinder går mindre i teatret end akademikere" logisk nok ikke. I nogle tilfælde kan det være uklart om områderne er distinkte. I så fald kræver det en redegørelse.

Komparativ analyse

- (Kan formuleres som *tese* eller *spørgsmål*, se kriterierne ovenfor.)
- *Sammenligningen* afdækker enten forskelle mellem objekterne, der ikke er indlysende på forhånd, eller problematiserer i forvejen accepterede ligheder.
- Perspektivet må være afgrænset og konsistent. Hvis objekterne ikke sammenlignes i det samme perspektiv, er der ikke noget sammenligningsgrundlag.
- (Forskellige perspektiver kan sammenlignes ved at anvende dem på det samme objekt, se nedenfor.)

Metodeteoretisk problem

- (Kan formuleres som *tese* eller *spørgsmål*, se kriterierne ovenfor.)
- Problemet handler om metoder eller teorier, der udgør tilgange til noget tredje. Problemet kan enten have kritisk ræsonerende eller afprøvende (applicerende) karakter.

- I det første tilfælde iagttages og diskuteres tilgangen(e) mere spekulativt, for at undersøge bestemte implikationer af eller forskelle mellem tilgangene. I så fald kræves en præcisering af, hvilket perspektiv tilgangene iagttages med, og hvorfor netop de iagttagede implikationer og forskelle er relevante.
- I det andet tilfælde testes tilgangen(e) på et givet objekt og må kunne producere så specifikke resultater, at tilgangen(e) kan sammenlignes med i forvejen præciserede succeskriterier eller med hinanden.

7. Øvelse

Opgaven kan fx udføres i en studiegruppe som øvelse, men det er oplagt at gøre det som en del af skriveprocessen.

- a) Byt indledninger i gruppen, så du sidder med en andens. (Hvis du er alene: tag udgangspunkt i indledningen til en opgave, som du ikke selv har skrevet.)
- b) Find det sted i teksten, hvor problemformuleringen er klarest muligt formuleret.
- c) Er problemet klart afgrænset? Hvorfor (ikke)?
- d) Beskriver indledningen klart og tydeligt *anledningen, genstanden, konteksten, perspektivet og materialet* for undersøgelsen? Hvis ikke: hvad mangler? Hvad bør præciseres?
- e) Hvilken type problem er der tale om?
- f) Opfylder problemformuleringen kriterierne for den givne type? Hvis ikke: hvordan kunne den omformuleres, så det er tilfældet?
- g) Gennemgå tjeklisten for problemformuleringer. Er der noget, der ikke er i orden?
- h) Rediger indledningen, så den i dine øjne fungerer bedst muligt.
- i) Byt indledninger igen, så du har din egen.
- j) Sammenlign den nye og den gamle version og gennemskriv indledningen, så den fungerer bedst muligt.

8. Referencer

Harrits, Flemming (2000): *Specialeskrivning*, Inst. f. Nordisk Sprog og Litteratur
Onsberg, M. og C. Jørgensen (2008): *Praktisk argumentation*, Nyt Teknisk Forlag
Rienecker, Lotte & Peter Stray Jørgensen (2005): *Den gode opgave*. Samfundslitteratur
Toulmin, Stephen P. (2003): *The Uses of Argument*. Cambridge University Press

9. Appendiks: Research Question

Research means 'investigating (again)', 'finding out' or 'discovering' by use of systematic effort, information or experiments to answer something you want to know. You may use 'desk research' (studies at home) or 'field research' (studies out on location) or a combination.

Before a research question can be finally formulated, a focused topic/issue must be identified. The topic must be of the right size for the purpose – neither too large and complex to be dealt with properly in the time and space available, nor too small for anything much to be done with. The central question may have to be broken down in additional questions in order to be understood in its complexity. Beware of too broad questions with too many aspects. Concentrate on just one major topic.

The research question is the basic guideline for the total project. The understanding of it is crucial for the value of the research results. A research question may have to be reformulated more than once during the research process, but be very careful about the implications of reformulations.

Before formulating the (final version of the) 'research question', ask yourself some general and specific questions about the project, which you are entering – and construct a research strategy:

- 1) Why do this research seem interesting and important to me? My basic hypothesis?
- 2) Do I know the field, its literature, relevant theories, methods and other sources well enough?

- 3) If I don't, do I then have the necessary amount of time to know it? What might I have to cut off?
- 4) What areas need further exploration in my field? What arguments could contradict my assumptions?
- 5) Could my study lead to greater understanding or practice? For whom & how? (When?)
- 6) If this kind of study has been done before, how can I add something to such results?
- 7) Is it a hot topic or not? Is the time right for this question to be answered?
- 8) Financing? Supporting assistance?
- 9) Plan A and B for the project (estimated timetables, tasks, aims & steps, goals, general strategy, ...)?
- 10) Should I go on or reformulate my research project?

Who, what, where, when, how and why are basic questions.

The final version of the research question must then be a shorter formulation (a concept paper consisting of a few lines or half a page), which sets up the basic assumptions about the focused topic – question(s) that can NOT only be answered with a 'yes' or 'no'.

The research question ties analysis, conclusions and references together. It is a structuring and checking tool through all three basic working phases of a research project:

- 1) searching, 2) shaping, and 3) finalizing.